

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

СЕМАНІВА Юлія ВІКТОРІВНА

УДК 341.63:347.799

**МОРСЬКА АРБИТРАЖНА КОМІСІЯ
ПРИ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВІЙ ПАЛАТІ УКРАЇНИ
ЯК СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса - 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
ДОДІН Євген Васильович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри морського і митного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
РЯБЧЕНКО Олена Петрівна,
Національний університет
державної податкової служби,
професор кафедри управління,
адміністративного права і процесу
та адміністративної діяльності;

доктор юридичних наук, професор
КАЛАЯНОВ Дмитро Петрович,
Одеський національний морський університет,
завідувач кафедри кримінального
та адміністративного права

Захист відбудеться 21 грудня 2012р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий «19» листопада 2012р.

Вчений секретар
Спеціалізованої вченої ради

Л.Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі свого розвитку адміністративне право перебуває у постійній динаміці, утворюючи нові категорії, принципи, форми, інститути, що покликані забезпечити нову загальнодержавну ідеологію, яка базується на визнанні пріоритетності прав і свобод людини і громадянина та їх непорушності. На зміст адміністративного права істотно впливають також політичні, економічні та соціальні процеси, які відбуваються в державі. Ці зміни, передусім, полягають у: привнесенні у правове поле публічного права елементів приватноправової природи; появи нової сфери регулювання суспільних відносин саме нормами адміністративного права – сфери громадського управління в частині приналежності його до формування чи здійснення державної політики; звуженні кола відносин, заснованих на прояві державою своїх владних повноважень, правовідносинами, які забезпечуються чітким правовим регулюванням; посиленні ролі таких методів адміністративного права як метод реординації та диспозитивного методу; розширенні сфери застосування адміністративних норм; появи нових об'єктів адміністративного права. Окрім того, для сучасного періоду є характерною поява так званих «норм-конгломератів», що утворюються міжнародними як урядовими, так і неурядовими організаціями, які є обов'язковими та регламентують правовідносини, що, зазвичай, відносяться до внутрішньої юрисдикції держави.

Зазначені тенденції розвитку науки адміністративного права викликали об'єктивну необхідність переосмислення статусу, а також кола суб'єктів адміністративного права та розширення їх переліку у зв'язку з виникненням та розвитком децентралізованих установ, збільшенням ролі організацій та установ як суб'єктів адміністративного права. Фактично, на теперішній час є відсутніми такі сектори суспільного життя, які б цілком випадали із сфери адміністративно правового контролю, оскільки адміністративне право наділяє правосуб'єктністю велике коло учасників соціальних відносин. Система суб'єктів адміністративного права є більш різноаспектною і багатогранною, ніж системи суб'єктів будь-якої іншої галузі права. При цьому, вичерпного переліку таких суб'єктів не існувало й на етапі становлення адміністративного права, коли воно сприймалося як наука поліцейського права і, тим більше, не існує в період ринкових відносин та розширення кола суб'єктів зовнішньоекономічних відносин. Одним із таких суб'єктів стала Морська арбітражна комісія, яка в умовах радянського періоду існувала як структурна одиниця Торгово-промислової палати СРСР. На теперішній час Морська арбітражна комісія, як самостійна юридична особа, є суб'єктом адміністративного права. Водночас, слід зазначити, що в теорії адміністративного права дослідження адміністративно-правового статусу Морської арбітражної комісії як органу, який здійснює свою діяльність, що регламентується різними галузями права, з притаманною такому органу специфікою утворення, повноважень, визначених Законом України та міжнародними конвенціями, а також законодавчо регламентованою процедурою розгляду спорів, віднесених до її компетенції, до цього часу не проводилося.

При здійсненні цього дослідження враховувалися наукові доробки вчених щодо визначення як правового статусу морського арбітражу (А. Дайсі, Ф. Рассел,

О. П. Вершинін, Є.О. Суханов, О.М. Циганова) які вважають арбітраж і особливу формою делегування державою повноважень із вирішення певної категорії спорів, поєднуючи її положення з автономною теорією розвитку арбітражу, і феноменальним правовим явищем, оригінальною системою, вільною від договірних і процесуальних елементів, яка дає змогу забезпечити необхідну швидкість розгляду спорів та гарантії, на які претендують сторони, так і правового статусу Морської арбітражної комісії: Г.О. Анцелевича, М.М. Богуславського, Н.О. Брехової, О.А. Брильова, О.Ф. Висоцького, Л.Ф. Винокурової, Є.В. Додіна, В.В. Демиденка, А.С. Довгерта, Т.Г. Захарченко, Б.Р. Карабельникова, В.В. Комарова, О.Д. Крупчан, С.О. Кузнєцова, С.Л. Лазарева, С.Н. Лебедева, З.В. Литвиненко, В.Є. Мармазова, О.С. Переверзевої, І.Г. Побірченка, Ю.Д. Притики, М.Ф. Селівона, В.В. Серафімова, Т.В. Сліпачук, Г.А. Цірата, О.М. Шемякіна та ін. Зазначеним питанням приділяли також увагу зарубіжні науковці, зокрема: М. Вольф, М. Джеймс, Г. Ейльзен, М. Кер, Ф. Кейлін, А. Мавроніколас, Е. Мергер, Р. Мюллерсон, В. Парк, Дж. Парис, А. Плантей, Р. Родьер, Д. Рівкін, Дж. Роберт, П. Сандерс, В. Тетлей, Р. Форс, Ф. Фустукос, Б. Хейфец, К. Хобер, К. Шмітгофф та ін.

Водночас, саме питання адміністративно-правового статусу Морської арбітражної комісії з урахуванням політико-правових реалій сучасної України, реформування чинного законодавства та концепції адміністративної реформи у вітчизняній юридичній науці не досліджувалося, що свідчить про актуальність та важливість обраної теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Теоретичні та практичні питання теми дисертації досліджувалися у межах виконання плану науково-дослідної роботи кафедри морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Морське, митне, інформаційне право у ХХІ столітті» на 2006–2010 роки, яка була складовою плану науково-дослідної роботи Одеської національної юридичної академії «Традиції та новації у сучасній українській державності і правовому житті» на 2006–2010 роки (державний реєстраційний номер 0106U004970). Конкретне наукове завдання щодо дослідження проблематики, визначене у планах науково-дослідної роботи кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове забезпечення механізму реалізації адміністративної реформи в Україні», і є частиною роботи університету в рамках загальнонаукової тематики «Правові проблеми становлення і розвитку сучасної української держави» (державний реєстраційний номер 0101U001195).

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні адміністративно-правових засобів захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у сфері морегосподарської діяльності шляхом чіткого визначення правового статусу Морської арбітражної комісії, уточнення її повноважень, надання пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства стосовно створення «проарбітрабельного» середовища та зміцнення її авторитету і на території України, і за її межами як недержавного юрисдикційного органу.

Мета дослідження обумовила постановку та пошук оптимальних шляхів вирішення завдань:

охарактеризувати основні наукові підходи щодо визначення правового статусу Морської арбітражної комісії і виокремити основні напрямки щодо наукових досліджень адміністративно-правового статусу МАК;

виокремити та охарактеризувати етапи розвитку законодавства про Морську арбітражну комісію;

визначити зміст та особливості адміністративно-правового статусу Морської арбітражної комісії;

охарактеризувати організаційний аспект діяльності Морської арбітражної комісії, з'ясувати особливості її зовнішньої та внутрішньої форм;

визначити правову природу повноважень Морської арбітражної комісії, охарактеризувати особливості юрисдикційних повноважень;

установити галузеву приналежність норм, що регламентують порядок розгляду спорів у Морській арбітражній комісії;

виокремити та охарактеризувати стадії розгляду спорів у Морській арбітражній комісії;

розглянути особливості процедур оскарження та виконання рішень Морської арбітражної комісії;

сформулювати пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства про Морську арбітражну комісію.

Об'єктом дослідження є правовий статус Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України.

Предметом дослідження є Морська арбітражна комісія при Торгово-промисловій палаті України як суб'єкт адміністративного права.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить сукупність сучасних методів наукового пізнання, застосування яких ґрунтується на діалектиці та системному підході. Використання діалектики дозволяє аналізувати проблему еволюції наукових підходів до визначення правового статусу Морської арбітражної комісії. Системний підхід допоміг вивченню теоретико-правових засад адміністративно-правового статусу Морської арбітражної комісії. Застосовано методи наукового пізнання, які є характерними для досліджень юридичного змісту: формально-догматичний – для аналізу та поглиблення понятійного апарату (п.п. 1.1, 1.3); історико-правовий – для аналізу історії становлення і розвитку законодавства про Морську арбітражну комісію (п. 1.2); класифікації та групування – для надання характеристики повноважень Морської арбітражної комісії (р. 2); за допомогою методів правового моделювання, компаративного та формально-догматичного методів проаналізовано правову природу норм, що регламентують порядок розгляду спорів у Морській арбітражній комісії (п. 1.3), визначено організацію роботи Морської арбітражної комісії (р. 3) та обґрунтовано пропозиції щодо змін до адміністративного матеріального і процесуального законодавства (р. 1, 2, 3); порівняльно-правовий метод використано для зіставлення законодавства України та міжнародного законодавства, що регламентує діяльність морського арбітражу (п.п. 1.1, 1.3, 3.1).

Науково-теоретичну базу дисертаційного дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених.

Нормативною базою дисертації є Конституція України, Кодекс торговельного мореплавства та інші кодекси України, Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» «Про виконавче провадження» та інші законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, які регламентують правову процедуру розгляду спорів у Морській арбітражній комісії, Типовий закон ЮНСІТРАЛ «Про міжнародний комерційний арбітраж» та інші міжнародні акти. Інформаційну та емпіричну базу дослідження становлять правові позиції Конституційного Суду України, Верховного Суду України, рішення Міжнародного Суду ООН, рішення Міжнародного трибуналу з морського права, рішення Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України, а також аналітичні результати узагальнення практики діяльності органів виконавчої влади, судової гілки влади щодо розгляду спорів із приводу оскарження та виконання рішень Морської арбітражної комісії.

Емпіричною базою є статистичні дані та арбітражні рішення Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що у дисертаційній роботі уперше в українській юридичній науці здійснено комплексне дослідження адміністративно-правового статусу Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України у світі сучасних тенденцій розвитку адміністративного права.

Елементами наукової новизни характеризуються, зокрема, такі положення дисертації:

уперше:

визначено, що Морська арбітражна комісія – це самостійний, незалежний, постійнодіючий, недержавний орган із чітко визначеною державною компетенцією щодо здійснення юрисдикційних повноважень з вирішення морських спорів, основним завданням якого є захист суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у сфері морегосподарської діяльності;

виокремлено та охарактеризовано чотири етапи формування законодавства про Морську арбітражну комісією, що дозволяє в динаміці розглянути питання еволюції законодавства щодо забезпечення організації її діяльності;

установлено, що за своєю правовою природою, норми, які визначають порядок створення, повноваження, організацію діяльності, виконання рішень Морської арбітражної комісії належать до адміністративних норм: по-перше, це цілеутворюючі адміністративні норми, які визначають цілі, завдання діяльності МАК, принципи її діяльності; по-друге, це компетенційні норми, тобто норми, які встановлюють компетенційні межі діяльності; по-третє, це організаційні адміністративні норми, які визначають внутрішньо апаратні питання організації діяльності МАК;

з'ясовано, що повноваження Морської арбітражної комісії пов'язані з можливістю накладання арешту, що, насамперед, відображає публічно-правову функцію – контроль за дотриманням гарантій суб'єктивних прав та інтересів та відновлення справедливості;

встановлено, що примусове виконання рішення Морської арбітражної комісії відбувається в порядку, визначеному Законом України «Про виконавче провадження», за рахунок Державного бюджету України та за аналогією з

виконанням рішень державних судів, що свідчить про забезпечення виконання її рішення шляхом використання механізмів державного примусу;

запропоновано:

законодавчо визначити, що арбітром Морської арбітражної комісії може бути також особа, яка обіймає посаду судді, або перебуває на державній службі чи на службі в органах місцевого самоврядування, із зазначенням того, що у цьому випадку її арбітражний гонорар вважається доходом від наукової та творчої діяльності;

доповнити Цивільний процесуальний кодекс окремою главою щодо провадження у справах про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень Міжнародного комерційного арбітражу, якщо місце арбітражу знаходиться на території України;

набули подальшого розвитку:

теза про наявність у Морської арбітражної комісії двох блоків компетенції: загальної та спеціальної;

теза про наявність у Морської арбітражної комісії повноважень приватноправового та публічноправового характеру та характеристика їхніх особливостей;

характеристика стадій розгляду спорів у Морській арбітражній комісії;

положення про необхідність взаємодії Морської арбітражної комісії із судовими органами для створення проарбітрабельного середовища і надання Верховним Судом України роз'яснень рекомендаційного характеру з питань застосування судами загальної юрисдикції чинного законодавства при розгляді спорів щодо оскарження рішень Морської арбітражної комісії;

надано пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства, зокрема ЦПК України, Законів України: «Про судовий збір», «Про міжнародний комерційний арбітраж», «Про виконавче провадження».

Практичне значення одержаних результатів. Дисертація має теоретико-прикладний характер, а її висновки та пропозиції становлять науковий інтерес і можуть бути використані у:

науково-дослідній сфері – для подальшого розвитку наукових положень правового статусу Морської арбітражної комісії;

правотворчості – для внесення змін і доповнень до ЦПК України, Законів України: «Про судовий збір», «Про міжнародний комерційний арбітраж», «Про виконавче провадження»;

правозастосуванні – для удосконалення організаційно-правових засад діяльності Морської арбітражної комісії;

навчальному процесі – для підготовки навчальних посібників «Адміністративне право України», «Адміністративне процедурне право України», «Морське право».

Матеріали дисертації використовувалися здобувачем під час опрацювання проектів Законів України у секретаріаті Комітету Верховної Ради України з питань правосуддя.

Апробація результатів дисертації. Дисертацію обговорено на засіданні кафедри морського і митного права Національного університету «Одеська юридична академія». Основні положення і висновки дисертації доповідалися на:

Міжнародному самміті «Суди та суспільство» (м. Київ, 20–22 квітня 2010 р.), звітній щорічній науковій конференції аспіратів та професорсько-викладацького складу (м. Одеса, квітень 2009 р.), Всеукраїнській науковій конференції «Правове життя сучасної України» (Одеса, 18–19 квітня 2008 р.), II Всеукраїнській цивілістичній науковій конференції студентів та аспірантів (м. Одеса, 30–31 березня 2007 р.), Міжвузівській науково-теоретичній конференції «Організаційні і правові аспекти реформування державної влади на сучасному етапі в Україні» (Академія муніципального управління, юридичний факультет (м. Київ, 29 березня 2007 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні напрямки теоретичних та прикладних досліджень» (м. Одеса, 15–25 березня 2007 р.), VI Міжнародній науковій конференції «Правова система, громадянське суспільство та держава» (Львівський національний університет ім. Івана Франка Юридичний факультет, м. Львів, 10–12 травня 2007 р.), III Міжнародній конференції аспірантів, студентів та здобувачів «Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Луцьк, 23–24 березня 2007 р.), 10-й ювілейній звітній науковій конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 27–28 квітня 2007 р.).

Публікації. Основні положення, теоретичні висновки та практичні рекомендації, що містяться у дисертації, викладено у 14 публікаціях, у тому числі 6 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено.

Структура дисертації визначена метою та завданнями дослідження і складається із вступу, трьох розділів, які включають дев'ять підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та додатку. Загальний обсяг дисертації становить 243 сторінки, із них основного тексту – 221 сторінка, список використаних джерел налічує 249 найменувань і розміщений на 22 сторінках. Обсяг додатку становить 32 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються її зв'язок з науковими планами та програмами, мета і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача у їх одержанні, наведено відомості щодо апробації та публікації результатів дисертаційного дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади адміністративно-правового статусу Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України» містить три підрозділи.

У **підрозділі 1.1. «Аналіз наукових підходів щодо визначення правового статусу Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України»** досліджуються підходи щодо визначення правового статусу Морської арбітражної комісії (далі – МАК), надається загальна характеристика суб'єкта, у тому числі у взаємовідносинах з іншими органами та організаціями.

Акцентовано увагу на дослідженні чотирьох основних теорій арбітражу і зроблено висновок, що основні положення процесуальної теорії арбітражу передбачали можливість розуміння арбітражної діяльності як особливої форми делегованих функцій держави з вирішення певних спорів, за наявності чітко визначених повноважень та процесуальних правил арбітражного провадження.

Розглянуто та проаналізовано наукові підходи до правового визначення арбітражу, у тому числі досліджено співвідношення арбітражу та третейського судочинства. Визначено, що саме особливості арбітражу зумовлюють його існування як окремого самостійного специфічного інституту права. Доведено, що арбітраж взагалі та МАК, зокрема, мають змішану правову природу, у зв'язку з чим цілком виправданим є її визначення як суб'єкта декількох галузей права. Проаналізовано особливості утворення МАК, визначено її організаційно-правову форму діяльності, розглянуто специфіку її діяльності, виокремлено елементи правосуб'єктності, які характеризують її як суб'єкта адміністративного права.

Зроблено висновок про об'єктивну необхідність переосмислення суб'єктів адміністративного права та розширення їхнього переліку через виникнення та розвиток децентралізованих установ, збільшення ролі організацій та установ як суб'єктів адміністративного права. Зазначено, що розвиток науки адміністративного права та переосмислення підходів до визначення суб'єктів адміністративного права призвели до сприйняття діяльності МАК як специфічного різновиду юрисдикційної форми захисту суб'єктивних прав та інтересів. Установлено, що чітке визначення порядку та організації діяльності МАК, обов'язковість її рішень, забезпечення її рішень примусовим виконанням за допомогою державних органів обумовило розгляд діяльності МАК як специфічного виду управлінської діяльності спеціально уповноваженого органу, який виконує публічно-правову функцію з вирішення спорів та має адміністративно-правовий статус.

У *підрозділі 1.2. «Історичний аспект становлення і розвитку законодавства про Морську арбітражну комісію при Торгово-промисловій палаті України»* виокремлено та охарактеризовано 4 етапи становлення і розвитку цього законодавства: перший етап (IV ст. до н.е. – кінець X ст. н.е.) – рішенням арбітражних судів надається сила, еквівалентна рішенням державних судів; другий етап (XI – XVIII ст.ст.) – морські консули розглядають морські спори і за своїм правовим статусом є подібними до сучасних професійних арбітрів. Цього часу порядок здійснення арбітражного вирішення спорів відбувається на підставі контрактів з відповідними застереженнями, а арбітраж перетворюється на самостійний інститут права; третій етап (кінець XVIII –початок XX ст.) – морський арбітраж розвивається під егідою комерційних асоціацій, торговельних, морських та фондових бірж і торговельних палат; регламентація діяльності арбітражу набуває значного розвитку, окремі держави приймають спеціальні закони та кодифіковані акти, які передбачають можливість арбітражного вирішення спорів, принципи арбітражного розгляду та можливість оскарження арбітражного рішення до державного суду; створено Морську арбітражну комісію як недержавний юрисдикційний орган, основним завданням якого став захист прав суб'єктів морегосподарського комплексу; правове регулювання морського арбітражу в цей період здійснюється на міжнародному рівні за допомогою укладення міжнародних конвенцій і двосторонніх договорів, а на внутрішньодержавному рівні – шляхом прийняття законів, що регулюють міжнародний комерційний арбітраж; четвертий етап (1958 р. – до теперішнього часу) – було легалізовано порядок виконання арбітражних рішень шляхом використання механізмів державного примусу держав; прийнято Арбітражний

регламент ЮНСІТРАЛ, який визначає типові положення організації діяльності та процедури арбітражного розгляду; Морську арбітражну комісію створено при Торгово-промисловій палаті України але і, при цьому, вона є самостійним, незалежним, постійнодіючим, недержавним органом із чітко визначеною державою компетенцією щодо вирішення певної категорії спорів, основним завданням якого є захист суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та який діє на підставі спеціального Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж».

У *підрозділі 1.3. «Правова природа норм, що регламентують порядок розгляду спорів у Морській арбітражній комісії при Торгово-промисловій палаті України»* визначено, що ці норми є нормами різного походження та належать до різних галузей права. Зазначено, що при регулюванні діяльності МАК задіяно декілька груп правових норм: 1) міжнародно-правові (інтернаціональні) норми; 2) норми внутрішнього законодавства України: а) норми загального характеру; б) специфічні норми: норми, які містяться в Регламенті МАК та інших внутрішніх положеннях, і норми, які містяться в арбітражній угоді сторін.

Характерною особливістю діяльності МАК є «зовнішня» спрямованість її діяльності, тобто діяльність назовні, за межі держави. Зазначено, що МАК хоча й функціонує при Торгово-промисловій палаті України, але законодавчо наділена власними юридико-владними повноваженнями. У контексті завдань дисертації при розгляді питання адміністративно-правового забезпечення МАК виокремлено, по-перше, цілеутворюючі адміністративні норми, які визначають цілі, завдання та принципи її діяльності; по-друге, компетенційні адміністративні норми, які встановлюють компетенційні межі діяльності МАК; по-третє, організаційні адміністративні норми, які містяться в Регламенті МАК. Акцентовано увагу на тому, що при вирішенні МАК спору по суті застосовуються норми внутрішнього національного законодавства, уніфіковані правові норми, створені в результаті останніх глобалізаційних процесів, норми міжнародних звичаїв і норми міжнародних угод.

Зазначено, що зміст розгляду спору, який розглядається МАК, полягає у здійсненні нею публічно-правової функції та спрямований на відновлення принципу справедливості. Рішення, яке приймається за результатами розгляду спору, є юрисдикційним актом та визначає порядок застосування права. При цьому, наділення МАК певними повноваженнями адміністративно-правового характеру, звісно, не привели до перетворення її на державний орган, однак, сприяли тому, що МАК посідає специфічне місце серед суб'єктів адміністративного права.

Розділ 2 «Особливості повноважень Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 2.1. «Компетенція Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України»* розглянуто повноваження Морської арбітражної комісії та зроблено висновок про наявність у неї двох блоків компетенції: загальної та спеціальної.

Визначено, що повноваження МАК, які по суті мають владний характер, можна назвати її правообов'язками, які є певним видом владного впливу на учасників арбітражного розгляду з метою реалізації приписів правової норми, досягнення певного соціально-корисного результату. Розглянуто співвідношення

повноважень МАК і судів та зроблено висновок про те, що діяльність арбітражних органів жодним чином не порушує приписів ст. 124 Конституції України: 1) арбітражний розгляд спорів – це вид недержавної юрисдикційної діяльності, а МАК не здійснює правосуддя у його звичайному розумінні і має спеціальні повноваження з вирішення певної категорії спорів; 2) її рішення не є актами правосуддя, однак, виконання таких рішень забезпечується державою; 3) МАК не входить до системи судів загальної юрисдикції, однак, на неї поширюється судовий контроль, який проявляється у вигляді можливості скасування її рішень з підстав, визначених Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж», та у можливості відмови у виконанні арбітражного рішення.

Охарактеризовано повноваження МАК і визначено, що вони мають і приватноправовий характер, і публічноправовий характер. Зроблено висновок про те, що МАК є спеціально уповноваженим недержавним органом, який здійснює специфічний вид управлінської діяльності – недержавну юрисдикційну діяльність з вирішення морських спорів шляхом виконання окремих функцій через визначення у внутрішньому та міжнародному законодавстві публічно-правових повноважень. Реалізація МАК своїх владних повноважень не означає переформатування МАК тільки на суб'єкта адміністративного права і не тягне за собою перетворення її на державну організацію, а наявність адміністративних повноважень не змінює її громадської природи. Таким чином, в умовах глобалізації цілком можливим є те, що у сфері адміністративної діяльності мають місце такі відносини, в яких головну роль відіграє не орган держави, а громадська організація, наділена державно-владними повноваженнями.

Виокремлено та охарактеризовано ознаки юрисдикційної діяльності МАК.

У *підрозділі 2.2. «Стадії розгляду спорів у Морській арбітражній комісії при Торгово-промисловій палаті України»* визначено, що розгляд спорів у МАК є різновидом юридичного процесу, найбільш характерною ознакою якого є послідовність, яка є його змістовною якісною ознакою, що потребує суворої регламентації черговості дій, у зв'язку з чим надано визначення поняття «стадія розгляду спорів у Морській арбітражній комісії». Охарактеризовано стадії розгляду спорів.

Визначено, що арбітражне рішення за своєю суттю є: а) актом арбітражного суду, актом застосування права, правозахисним актом, який уособлює специфіку розгляду спорів в арбітражному провадженні; б) правопоновлювальним актом, який націлений на відновлення справедливості і захисту прав людини і громадянина. Саме у цих ознаках арбітражного рішення проявляється публічно-правова складова діяльності МАК. Зазначено, що МАК, не будучи державним органом, шляхом здійснення правозастосовної діяльності відновлює порушені права та визначає своїм рішенням обсяг відповідальності порушника.

У *підрозділі 2.3. «Оскарження та виконання рішень Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України»* доведено, що порядок оскарження рішень МАК та порядок їх виконання є безумовними перевагами арбітражного розгляду. Правова регламентація питання оскарження арбітражного рішення відбувається з урахуванням загальної тенденції обмеження втручання державного суду у рішення арбітрів.

Визначено, що примусове виконання рішень МАК відбувається у порядку, визначеному Законом України «Про виконавче провадження» за рахунок Державного бюджету України та за аналогією з виконанням рішень судів. У цьому й полягає найважливіша особливість МАК як недержавного органу, рішення якого виконуються шляхом використання механізмів державного примусу. Визначено та охарактеризовано основні принципи виконання рішень МАК.

Визначено, що в разі використання процедури примусового виконання рішень МАК, видача виконавчого документа відбувається в національному суді першої інстанції за місцезнаходженням боржника у порядку, передбаченому для виконання рішень іноземних судів, що само по собі не є правомірним, оскільки між Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж» та Цивільним процесуальним кодексом України мають місце колізії та суперечності, у зв'язку з чим пропонується внести відповідні зміни до Цивільного процесуального кодексу України.

Звернено увагу на відсутність законодавчо визначеної вимоги щодо сплати судового збору за подання до суду заяви про скасування рішення МАК та заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення МАК, у зв'язку з чим пропонується внести відповідні зміни до Закону України «Про судовий збір».

Розділ 3 «Організація роботи Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 3.1. «Внутрішня організація діяльності Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України»* визначено, що МАК за внутрішньою організацією діяльності поєднує у собі специфічні ознаки внутрішньої організації діяльності як громадських організацій, так і державних органів. Специфікою внутрішньої організації роботи МАК є: а) чітка організація діяльності та розподіл повноважень, що визначено нормами Регламенту; б) наділення Президії та Голови процесуальними повноваженнями; в) закритий рекомендаційний список арбітрів; г) активна роль секретаріату в арбітражному провадженні.

Зроблено висновок про наявність в арбітрів спеціального статусу, який дозволяє їм виконувати свої функції з вирішення спорів, віднесених до компетенції МАК. Специфікою арбітрів є наявність спеціальних знань у сфері вирішення морських спорів, у зв'язку з чим ст. 11 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» пропонується доповнити положенням про те, що арбітром може бути також особа, які обіймає посаду судді, або перебуває на державній службі чи на службі в органах місцевого самоврядування, із зазначенням того, що в такому разі її арбітражний гонорар вважається доходом від наукової та творчої діяльності. Виокремлено та охарактеризовано базові принципи діяльності арбітрів.

Розглянуто вплив Торгово-промислової палати України на внутрішню організацію діяльності МАК та зроблено висновок про те, що такі випадки впливу мають виключний характер та є чітко регламентованими законом.

У *підрозділі 3.2. «Зовнішня організація діяльності Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України»* розглянуто взаємодію МАК із Торгово-промисловою палатою України взагалі, та її Президентом, зокрема, і

зроблено висновок про наявність процесуальних повноважень Президента Торгово-промислової палати України з призначення арбітрів та з припинення мандату арбітрів, які він має в арбітражному провадженні. Зазначено, що Торгово-промислова палата України взаємодіє з МАК на засадах незалежності та автономності останньої. Визначено, що принципами такої взаємодії є: принцип відносної юридичної автономії; принцип децентралізації; принцип відносної адміністративної автономії; принцип спеціальної компетенції.

На підставі аналізу взаємодії МАК з національними судами зроблено висновок про те, що держава є гарантом виконання стандартів справедливості та гарантом обов'язкового (примусового) виконання рішень. Виокремлено три напрямки такої взаємодії: 1) контроль державних судів за діяльністю МАК; б) сприяння судів діяльності МАК; 3) сприяння МАК діяльності національним судам. З метою підсилення авторитету МАК та створення проарбітрабельного середовища пропонується Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» доповнити положенням про те, що МАК у разі необхідності може звертатися до Верховного Суду України з проханням про надання роз'яснень рекомендаційного характеру з питань застосування судами загальної юрисдикції чинного законодавства при розгляді спорів щодо оскарження її рішень.

Охарактеризовано взаємодію МАК із сторонами арбітражного провадження та зазначено, що головною метою побудови взаємовідносин між ними є захист майнових та немайнових прав та охоронюваних законом інтересів сторін та вирішення суперечки між сторонами. Специфікою такої взаємодії є той факт, що відповідно до чинного законодавства сторони в арбітражному застереженні можуть визначити особливі положення подальшого арбітражного провадження. Разом із тим, слід зазначити, що ці положення не можуть суперечити загальним правилам арбітражного провадження, що визначені чинним законодавством. Крім того, зроблено висновок, що арбітри наділені владними повноваженнями щодо сторін, незважаючи на те, що вони є обраними сторонами.

У **підрозділі 3.3. «Особливості організації діяльності зарубіжних морських арбітражних органів»** визначено основні засади організації роботи інституційного арбітражу: а) є постійно діючим; б) є відкрито діючим для сторін за наявності відповідної арбітражної угоди; в) як правило, діють при міжнародних торгових палатах, міжнародних асоціаціях тощо; г) визначений перелік арбітрів, який становлять досвідчені юристи-практики; д) інституційні арбітражі, як правило, існують у морських державах; ж) рішення такого арбітражу або взагалі не підлягає оскарженню, або може бути оскаржене виключно з підстав порушення процедури розгляду; з) чітко визначена компетенція, а точніше категорія спорів, які можуть бути вирішеними такими арбітражними органами; і) «наднаціональний» характер діяльності; ї) конфіденційність арбітражного провадження; к) оперативність арбітражного провадження.

Розглянуто та проаналізовано основні принципи організації роботи арбітражних органів, визначених в Арбітражному регламенті ЮНСІТРАЛ. Проаналізовано та охарактеризовано досвід організації роботи арбітражних органів в інших державах, зокрема, розглянуто: Міжнародний арбітражний суд по морському та річковому транспорту (Гдиня); Постійний комітет міжнародного морського арбітражу при Арбітражному інституті торгової палати Стокгольма;

Міжнародний морський та річковий арбітражний суд при Міжнародній асоціації судновласників чорноморського басейну; Морська арбітражна комісія Китайського комітету; Морська арбітражна комісія при Торгово-промисловій палаті Російської Федерації.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** сформульовано найбільш суттєві результати та положення дослідження, наведено теоретичні узагальнення та авторські позиції щодо адміністративно-правового статусу Морської арбітражної комісії.

1. Визначено, що Морська арбітражна комісія є самостійним, незалежним, постійнодіючим, недержавним юрисдикційним органом із компетенцією, яку чітко визначено державою, що полягає у вирішенні певної категорії спорів. Основним завданням діяльності Морської арбітражної комісії є захист суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у сфері морегосподарської діяльності.

2. Визначено, що за організаційно-правовою формою діяльності Морська арбітражна комісія є відокремленим суб'єктом правовідносин, самостійним органом, який наділений колом прав та обов'язків для виконання покладених функцій, а її діяльність класифікована як процесуальну форму захисту прав суб'єктів, тобто як різновид юрисдикційної діяльності, який має матеріально-правову природу і примусовий характер.

3. Визначено, що норми, які регламентують порядок розгляду спорів у Морській арбітражній комісії, є нормами міжгалузевого характеру. Зазначено, що при регулюванні діяльності Морської арбітражної комісії задіяно декілька груп правових норм: 1) міжнародно-правові (інтернаціональні) норми і норми внутрішнього законодавства України; 2) норми загального характеру і специфічні норми, які містяться як в Регламенті та інших внутрішніх положеннях, так і норми, які містяться в арбітражній угоді сторін. Зроблено висновок, що система норм, що регламентують порядок розгляду спорів, складається з норм, які: а) регулюють питання щодо арбітражної угоди; б) норм, які визначають дієздатність сторін; в) норм, які регламентують процес вирішення спорів; г) норм, які застосовуються при вирішенні спору по суті.

4. Виокремлено норми-конгломерати, які утворюються міжнародними як урядовими, так і неурядовими організаціями, є обов'язковими залежно від волі конкретної держави та регламентують правовідносини, які, зазвичай, належать до внутрішньої юрисдикції держави. Так, щодо Морської арбітражної комісії такими нормами є норми, які регламентують порядок утворення, розгляду спорів, оскарження рішень, виконання рішень. У цьому випадку, норми внутрішнього законодавства щодо зазначених питань є проекцією норм міжнародного адміністративного права.

5. Визначено, що розмежування сфери діяльності судів та Морської арбітражної комісії, визначення форм і меж їхньої взаємодії відбуваються за допомогою норм адміністративного законодавства. При цьому, низку питань арбітражного процесу може бути вирішено тільки за участі судових органів: питання щодо недійсності арбітражної угоди, компетенції арбітражу, виконання та

визнання арбітражного рішення тощо, застосування права тієї чи іншої держави, на території якої відбувається арбітражний розгляд, тощо.

6. З'ясовано, що зміст діяльності Морської арбітражної комісії полягає у здійсненні публічно-правової функції та спрямований на відновлення принципу справедливості. Рішення, яке приймається за результатами розгляду спору, є юрисдикційним актом, який визначає порядок застосування права. При цьому, наділення Морської арбітражної комісії певними повноваженнями адміністративно-правового характеру не перетворює її на державний орган, а характеризує особливості її адміністративно-правового статусу.

7. Зроблено висновок про те, що повноваження Морської арбітражної комісії, що мають владний характер, можна назвати її правообов'язками, які є певним видом владного впливу на учасників арбітражного розгляду з метою реалізації приписів правової норми, досягнення певного соціально-корисного результату.

8. Зроблено висновок про наявність двох видів повноважень Морської арбітражної комісії: 1) приватноправового характеру; 2) публічноправового характеру, що поширюються на владних суб'єктів, які не беруть участі в арбітражному розгляді. Саме другий вид повноважень є складовою адміністративно-правового статусу Морської арбітражної комісії і має прояв у тому, що Морська арбітражна комісія є спеціально уповноваженим недержавним органом, який здійснює специфічний вид управлінської діяльності шляхом виконання окремих функцій через визначення у внутрішньому та міжнародному законодавстві публічно-правових повноважень.

9. Визначено, що розгляд спорів у Морській арбітражній комісії є різновидом юридичного процесу, найбільш характерною ознакою якого є послідовність, що є його змістовною якістю та означає наявність вимог суворої регламентації черговості дій. Визначено різницю між термінами «арбітражне провадження» та «арбітражний розгляд». З огляду на це, пропонується Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» доповнити положенням про те, що арбітражне провадження – це діяльність арбітражного суду щодо розгляду й вирішення спорів у порядку, встановленому цим Законом.

10. На підставі зіставлення понять «юрисдикція» та «адміністративна юрисдикція» визначено ознаки юрисдикційної діяльності Морської арбітражної комісії: а) за характером своєї діяльності Морська арбітражна комісія має справу з вирішенням по суті правових конфліктів, пов'язаних із певними правовідносинами, визначеними законом; б) наявність законодавчо регламентованої форми здійснення арбітражного провадження; в) сторонами арбітражного провадження можуть бути фізичні та юридичні особи, у тому числі, юридичні особи публічного права; г) сторони конфлікту беруть активну участь у його розгляді Морською арбітражною комісією, мають визначені процесуальні права та обов'язки; д) завершення арбітражного розгляду відбувається у формі винесення рішення, яке за своєю правовою природою є «актом юрисдикції», тобто актом застосування права, а окремі рішення Морської арбітражної комісії, як, наприклад, рішення про забезпечення позову, є обов'язковим не тільки для сторін арбітражного провадження, але й для осіб, які не беруть участі у ньому; ж) виконання рішення Морської арбітражної комісії гарантується шляхом

застосування механізмів державного примусу; 3) діяльність Морської арбітражної комісії не є формою здійснення правосуддя.

11. Визначено, що «стадія розгляду спорів у Морській арбітражній комісії» – це відносно відокремлена, виділена у часі і логічно пов'язана сукупність процесуальних дій, спрямована на досягнення певної мети та вирішення відповідних завдань. Виокремлено п'ять стадій розгляду спорів у Морській арбітражній комісії (арбітражному провадженні).

12. Визначено, що повноваження Морської арбітражної комісії щодо вжиття заходів забезпечення позову пов'язані з можливістю накладання арешту, і відображують покладену на неї публічно-правову функцію – здійснення контролю за дотриманням гарантій прав і свобод людини і громадянина та відновлення справедливості. У цьому разі рішення Морської арбітражної комісії про накладання арешту є актом управлінської діяльності, спрямованим на практичну реалізацію такого рішення щодо вжиття певних заходів забезпечення предмета спору до вирішення справи по суті. Крім того, таке рішення спрямовано на задоволення публічного інтересу, оскільки забезпечує принцип дотримання прав та свобод людини і громадянина на території України.

13. Визначено, що у разі використання процедури примусового виконання рішень Морської арбітражної комісії видача виконавчого документа відбувається в національному суді першої інстанції за місцезнаходженням боржника у порядку, передбаченому для виконання рішень іноземних судів, що само по собі створює колізію між Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж» та Цивільним процесуальним кодексом України. У зв'язку з цим, Цивільний процесуальний кодекс України пропонується доповнити окремою главою щодо провадження у справах про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу, якщо місце арбітражу знаходиться на території України.

14. Запропоновано такі зміни та доповнення до чинного законодавства:

у Законі України «Про міжнародний комерційний арбітраж» по тексту виключити посилання на дефініцію «третейський суд» та доповнити Закон визначенням арбітражного суду як одноособового арбітра або колегії арбітрів;

Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» доповнити положенням про те, що арбітражне провадження – це діяльність арбітражного суду щодо розгляду й вирішення спорів у порядку, встановленому цим Законом;

у Законі України «Про міжнародний комерційний арбітраж» визначити поняття «арбітр» як особи, призначеної сторонами, або Президентом Торгово-промислової палати України для вирішення конкретного спору;

Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» доповнити принципами арбітражного провадження: верховенство права; законність; добровільність звернення до арбітражного суду; рівність сторін арбітражного провадження; неупередженість та незалежність арбітра; змагальність сторін арбітражного провадження; обов'язковості арбітражних рішень;

ст. 11 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» доповнити положенням про те, що арбітром може бути також особа, які обіймає посаду судді, або перебуває на державній службі чи на службі в органах місцевого

самоврядування. У такому разі, її арбітражний гонорар вважається доходом від наукової та творчої діяльності;

Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» доповнити новою статтею щодо визначення гарантій арбітражного провадження: під час арбітражного провадження арбітри є незалежними від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та суб'єктів господарювання, а також політичних партій та інших об'єднань громадян чи їх органів. Вплив у будь-якій формі на арбітра з метою перешкодження виконанню ним обов'язків тягне за собою відповідальність, передбачену законодавством;

Закон України «Про судовий збір», який передбачає, що судовий збір справляється за подання до суду заяви про скасування рішення третейського суду та заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду, доповнити відповідними положеннями щодо арбітражу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Семаніва Ю. В. Правовий статус морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України / Ю.В. Семаніва // Актуальні проблеми держави і права. – 2007. – Вип. 35. – С. 225–228.

2. Семаніва Ю.В. Організаційно-правові форми державного контролю за діяльністю морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України / Ю.В. Семаніва // Митна справа. – 2007. – № 2. – С. 42–46.

3. Семаніва Ю.В. Міжнародне глобальне адміністративне право: поняття, сутність та джерела // Митна справа – 2010. – № 1. – С. 72–76.

4. Семаніва Ю. В. Поняття та види організації роботи арбітражних органів / Ю.В. Семаніва // Європейські перспективи. – 2012. – № 1. – Ч. 2. – С. 88–94.

5. Семаніва Ю.В. Юрисдикція морської арбітражної комісії при торгово-промисловій палаті України / Ю.В. Семаніва // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 63. – С. 541–548.

6. Семаніва Ю.В. Внутрішня організація роботи морської арбітражної комісії при торгово-промисловій палаті України / Ю.В. Семаніва // Наукові праці. – 2012. – Т. 12. – С. 339–348.

7. Семаніва Ю.В. История становления и развития морского арбитража / Ю.В. Семаніва // Сб. науч. трудов по материалам междунар. практ. конф. «Современные направления теоретических и прикладных исследований». – 2007. – Т. 12. – С. 51–57.

8. Семаніва Ю. В. Державний контроль за діяльністю Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України / Ю.В. Семаніва // Матеріали всеукр. наук.-теоретич. конф. «Організаційні і правові аспекти реформування державної влади на сучасному етапі в Україні», присвяченої 12 річниці заснування Академії муніципального управління, м. Київ. – 2007. – С. 208–212.

9. Семаніва Ю. В. Третейська (неюрисдикційна) форма вирішення морських спорів / Ю.В. Семаніва // Матеріали VI Міжнар. наук. конф. «Правова система, громадянське суспільство та держава» (10–12 травня 2007 р.). – Львів. – 2007. – С. 156-158.

10. Семаніва Ю. В. Правове регулювання розгляду морських спорів на міжнародному та національному рівні / Ю.В. Семаніва // Зб. тез наук. робіт учасн. II Всеукр. цивілістичної наукової конференції студентів та аспірантів – О. : Фенікс, 2007. – С. 340–341.

11. Семаніва Ю.В. Морський арбітраж як ефективний засіб урегулювання спорів у галузі торгового мореплавства / Ю.В. Семаніва // Зб. тез наук. доп. III Міжнар. конф. аспір., студ. та здобувачів «Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку» (23–24 березня 2007 р.). – Луцьк, 2007. – С. 117-118.

12. Семаніва Ю.В. Правовий статус Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України / Ю.В. Семаніва // Правове життя сучасної України : тези доповідей 10-ї ювілейної звітної наукової конференції / відп. ред. проф. Ю.М. Оборотов // Одеська національна юридична академія. – О. : Фенікс, 2007. – С. 114–116.

13. Семаніва Ю.В. Організаційно-правові форми державного контролю за діяльністю Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України / Ю.В. Семаніва // Правове життя сучасної України. – 2007. – С. 398–402.

14. Семаніва Ю. В. Порядок оскарження рішень Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України / Ю.В. Семаніва // Правове життя сучасної України. – 2008. – С. 244–246.

АНОТАЦІЯ

Семаніва Ю.В. Морська арбітражна комісія при Торгово-промисловій палаті України як суб'єкт адміністративного права. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2012.

Дисертація присвячена вирішенню наукового завдання щодо дослідження правового статусу та організації роботи Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України як суб'єкта адміністративного права.

У дисертації досліджено генезис розвитку законодавства про арбітражну форму вирішення морських спорів та організацію роботи арбітражних органів; розглянуто питання правової природи норм, що регламентують порядок розгляду спорів у Морській арбітражній комісії при Торгово-промисловій палаті України; визначено правову природу її повноважень та досліджено питання її юрисдикції; визначено та розглянуто стадії розгляду спорів, особливості процедури оскарження та виконання рішень Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України, а також розроблено пропозиції щодо їх удосконалення; досліджено загальні питання організації роботи арбітражних органів та визначено особливості внутрішньої та зовнішньої організації роботи Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України.

На основі нормативного матеріалу та аналізу літературних джерел сформульовано конкретні пропозиції та практичні рекомендації щодо удосконалення правового регулювання Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України, розроблено проект Закону України «Про внесення

змін до деяких законодавчих актів України» (щодо удосконалення положень про міжнародний комерційний арбітраж).

Ключові слова: арбітраж, комерційний арбітраж, міжнародний комерційний арбітраж, морський арбітраж, вирішення морських спорів, Морська арбітражна комісія при Торгово-промисловій палаті України.

АННОТАЦИЯ

Семанива Ю.В. Морская арбитражная комиссия при Торгово-промышленной палате Украины как субъект административного права. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2012.

Диссертация посвящена решению научной задачи по исследованию правового статуса и организации работы Морской арбитражной комиссии при Торгово-промышленной палате Украины как субъекта административного права.

В диссертации исследованы генезис развития законодательства об арбитражной форме решения морских споров и организации работы арбитражных органов; рассмотрены вопросы правовой природы норм, регламентирующих порядок рассмотрения споров в Морской арбитражной комиссии при Торгово-промышленной палате Украины, определены правовая природа ее полномочий и исследован вопрос ее юрисдикции; определены и рассмотрены стадии рассмотрения споров, особенности процедуры обжалования и исполнения решений Морской арбитражной комиссии при Торгово-промышленной палате Украины, а также разработаны предложения по их усовершенствованию; исследованы общие вопросы организации работы арбитражных органов и определены особенности внутренней и внешней организации работы Морской арбитражной комиссии при Торгово-промышленной палате Украины.

На основе нормативного материала и анализа литературных источников сформулированы конкретные предложения и практические рекомендации по совершенствованию правового регулирования Морской арбитражной комиссии при Торгово-промышленной палате Украины, разработан проект Закона Украины «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины» (относительно усовершенствования положений о международном коммерческом арбитраже).

Ключевые слова: арбитраж, коммерческий арбитраж, международный коммерческий арбитраж, морской арбитраж, решение морских споров, Морская арбитражная комиссия при Торгово-промышленной палате Украины.

SUMMARY

Semaniva Y.V. Maritime Arbitration Commission at the Chamber of Commerce of Ukraine as a subject of administrative law. – Manuscript.

The thesis for obtaining Ph.d. legal sciences, specialty number 12.00.07 – administrative law and procedure, financial law, information law. – National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2012.

The dissertation is devoted to the resolving thesis deals with the solution of a scientific problem on the study of the legal status and organization of the Maritime Arbitration Commission at the Chamber of Commerce of Ukraine as a subject of the administrative law.

The thesis investigated the genesis of the legislation of an and organization of arbitration bodies, the issues of the legal nature of the rules governing the procedure of dispute resolution in the Maritime Arbitration Commission at the Chamber of Commerce in Ukraine, defined the legal nature of its powers, and the question of its jurisdiction; identified and analyze the stage of arbitration proceeding, distinctions of the appeal and execution of the ruling of the Maritime Arbitration Commission at the Chamber of Commerce in Ukraine, as well as proposals for their improvement; investigated the general questions of the organization of the arbitration bodies and identified features of the internal and external organization of the Maritime Arbitration Commission at the Chamber of Commerce in Ukraine.

Based on normative material and literary sources concrete proposals and practical recommendations for improving the legal regulation of the Maritime Arbitration Commission at the Chamber of Commerce in Ukraine were formulated, a draft Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine» (regarding the improvement of the provisions on international commercial arbitration) was created.

Keywords: arbitration, commercial arbitration, international commercial arbitration, maritime arbitration, maritime disputes solutions, the Maritime Arbitration Commission at the Chamber of Commerce in Ukraine.